

Василь Рудий

УДК 902:726.7 (477.83)

ПІЗНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИЙ МОНАСТІР БІЛЯ с.ЙОСИПОВИЧІ НА СТРИЙЩИНІ

На Галичині культові споруди виникли з часу прийняття християнства. Монастир Воздвиження Чесного Хреста біля с.Йосипович - пам'ятка пізнього середньовіччя.

Монастирські комплекси існують на Прикарпатті з часів прийняття християнства. Серед них треба назвати городище-монастир Богородиці з села Верхнє Синєвидне /давнє Синєводсько/ Сколівського району¹, скельний монастир в с.Розгірче Стрийського р-ну².

На Прикарпатті, як і по всій Україні, християнські храми слугували не тільки як культові споруди, центри духовного життя, але й притулком і захистом від навали ворогів. Про ці факти зберігаються відомості в Галицько-Волинському літописі. Наприклад, коли хан Батий увійшов у Галичину, князь Данило Романович перебував в Угорщині, ведучи переговори з угорським королем Белою про спільні дії проти монголо-татарських завойовників. Не домовившись про об'єднання сил, Данило на початку 1241 р. прибув до укріпленого монастиря св.Богородиці в Синєводську. В цей час там уже було багато людей, які ховалися від татарів. Князь не зміг пробитися до Галича через полчища загарбників і змушений був повернутися обхідним шляхом через Угорщину, Польщу на Волинь³.

Сьогодні від Синєвидського храму залишилася частина валу.⁴ А від монастиря в Розгірчі є залишки двоярусної церкви з келіями.⁵

Недовго також існував і пізньосередньовічний монастир Воздвиження Чесного Хреста біля села Йосиповичі. Залишки монастиря протягом багатьох років досліджували археологи Інституту

¹ Літопис Руський /Пер. Л.Махновця. – К., 1989.-С.398.

² Карпович В.Скельний монастир в Розгірчі.//Записки чину Василя Великого. – Львів, 1930. – Т.3. – вип.3-4. – С.562-573.

³ Літопис Руський. – С.398.

⁴ Ратич А.А.Разведки на р.Опор.//Археологические открытия 1973 г Москва, 1974.- С.333. Рожко М.Ф.Карпатські фортеці доби Київської Русі.//Київська Русь: культура і традиції.- К., 1982.– С.13.

⁵ Рудий В. З історії вивчення культової архітектури Перемишльської землі IX- XIV ст. // Наук. зошити іст. ф-ту. - Львів, 1997. – Вип.1. – С.27-28.

українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Львівського національного університету ім. І. Франка.

Пам'ятка розташована на південно-західній околиці с. Йосиповичі в буково-дубовім лісі. На території колишнього монастиря в 1982 р. місцевими мешканцями було поставлено кам'яний хрест, а в 90-і роки споруджено каплицю. Археологічними дослідженнями у польовому сезоні 2000 р. встановлено, що монастир був обнесений земляним валом з частоколом та ровом з напільної сторони. Найліпше вал зберігся з південно-західного боку, де його висота становить 1,1 м. Ширина валу при основі становить 6 м. Утворений внаслідок спорудження валу рів має ширину 4 м та глибину близько 0,9 м. Довжина валу, який захищав монастирський двір становить 212 м. Зазначимо, що вал та рів сильно знищені природною ерозією та механічними пошкодженнями. Захисний вал описує овальну фігуру. Наприклад, відстань між валами по осі північ–південь становить 75 м, а з сходу на захід – 56 м.

З південно-західного боку монастиря розташоване село Стара Руда, яке виникло ще в княжі часи. На східній околиці села протікав потічок, який живив вологою монастирські та селянські угіддя. Характерно, що навіть в наш час за поверхневими слідами можна простежити розміри давніх земельних ділянок – парцель. Відповідно до проведених обмірів, їхня довжина становила близько 130 м. Ділянки мали неоднакову ширину, яка коливалася в межах 6 – 9 м.

Серед архівних документів збереглася згадка про це село та монастир. Вона належить до 1675 р. В цей час орди турецького Ібрагіма-паші Шейтана пограбували, спалили та знищили до тла монастир та навколишні села. Багато жителів загинуло, а ті що залишилися живими, оселилися в сусідньому селі Йосиповичі. Жителі села збудували нову церкву, але монастир вже ніколи не зуміли відбудувати. Можливо, що в цій складній ситуації монахи перебралися в сусідній Гніздичівський монастир, який сьогодні є в межах Жидачівського району.

Колишня монастирська територія сьогодні частково покрита лісовим масивом. На монастирському дворі виявлено сліди давньої культової споруди, житлових та господарських приміщень монахів.

Будівлі були дерев'яними, однак від них залишилося характерне скупчення випаленої глини, дрібні уламки обпаленого каменю та інші матеріальні рештки. Найбільшу кількість знахідок склали фрагменти побутових речей XVI-XVII ст. (посуд, глиняні плитки, кахлі, залізні вироби тощо). У переважній більшості знахідки були сконцентровані у північно-західній частині двору на глибині 0,2 – 0,4 м від сучасної поверхні. Тому не виключено, що саме тут були келії та господарські

споруди монахів. Палати настоятеля, а також залишки церкви простежуємо в південно-східній та центральній частинах двору. Приблизно на тій же глибині знайдено значну кількість керамічних полив'яних виробів (стінні плитки, кахлі до печей, дахівка, полив'яна люлька, фрагменти полив'яного і скляного посуду, залізний ключ та інші.) Серед знайдених фрагментів переважають уламки, що належали горщикам, амфорам, виготовленим з глини, у якій була незначна домішка дрібного піску. Згадані керамічні вироби мають коричневий, сірий та темно-сірий колір. Окремі вироби покриті зеленою та коричневою поливою. Діаметр донець посудин коливається в межах 7–14 см. Під вінцями горщиків було зроблено орнаментацию у вигляді хвилястих та прямих ліній, ямкоподібних заглиблень, виконаних при допомозі гребінця чи гострої палички. Окремі горщики мали невеликі вушка (рис. 2). Знайдено також багато кришок від посудин (рис. 3), які мали округлу та конічну форму ручок. Окрему групу знахідок становлять фрагменти 15 мисок. Частину з них було покрито жовтою поливою, інші миски мали темний відтінок. Полив'яні миски прикрашені малюнками квітів, листочків, геометричних фігурок тощо (рис. 4).

Інша група знахідок - скляні вироби. Серед виробів зі скла відмітимо уламки ваз, кубків, лампад. Вироби виготовлені зі світлого, темно-зеленого та коричневого скла. Вони теж орнаментовані зображенням квітів, листочків різноманітних ліній. Діаметр донця лампади – 5 см, кубка – 4 см. (рис. 5)

Виявлено також велику кількість уламків полив'яних плиток та кахлів. Їхні розміри 19 x 17 см, а товщина стінок - до 1 см. В основному кахлі орнаментовані квітами та листками. (рис. 6). На одній з плиток є зображення корони (рис. 7). Ще інший тип має павукоподібний візерунок орнаментации.

На місці палат настоятеля і церкви знайдено плитки та кахлі, покриті зеленою та темнокоричневою поливою. Вироби орнаментовані сітчастими узорами, квадратами, квітами. (рис. 8). Характерно, що аналогічні плитки та кахлі виявлено під час розкопок середньовічного монастиря в с. Унів Перемишлянського р-ну у польовому сезоні 2000 р. Це свідчить про те, що монастирі могли існувати одночасно.

У межах монастирського дворища знайдено багато залізних речей побутового та культового характеру. Передусім це мідна пластинка, яка слугувала застібкою для біблії (рис. 9). Вона має довжину 5.5 см та ширину 1 см. У верхній частині пластинки є два отвори, а в протилежній – характерне потовщення для захвату книги. Привертають увагу залізний ключ, шпора, підківка, зубило, уламок від клинка-ножа, гачок та інші.

Крім того, серед знайдених речей відзначимо два бруски для загострення ножів, кіс та інших ріжучих знарядь.

Отже, дослідження залишків давнього монастиря Воздвиження Чесного Хреста підтвердили, що він був не лише добре укріпленим оборонним, й важливим середньовічним культовим центром Прикарпаття.

Vasyl Rudyj

MONASTERY OF A LATE MIDDLE AGES NEAR THE VILLAGE
JOSYPOVYCHI ON STRYISHYJ

On Galicina cult facilities arise from time of Christianity of peasantry. The monastery Exaltation Real of a Cross near village Josypovychi, monument of a late middle ages, was consolidated by the earthen arbor and ditch. On a conventual court yard there were church, mansions of the abbot and friars.

Key words: a monastery, later middle ages, church, mansion.

Стаття надійшла до редколегії 30.09.2001

Прийнята до друку 4.10.2001

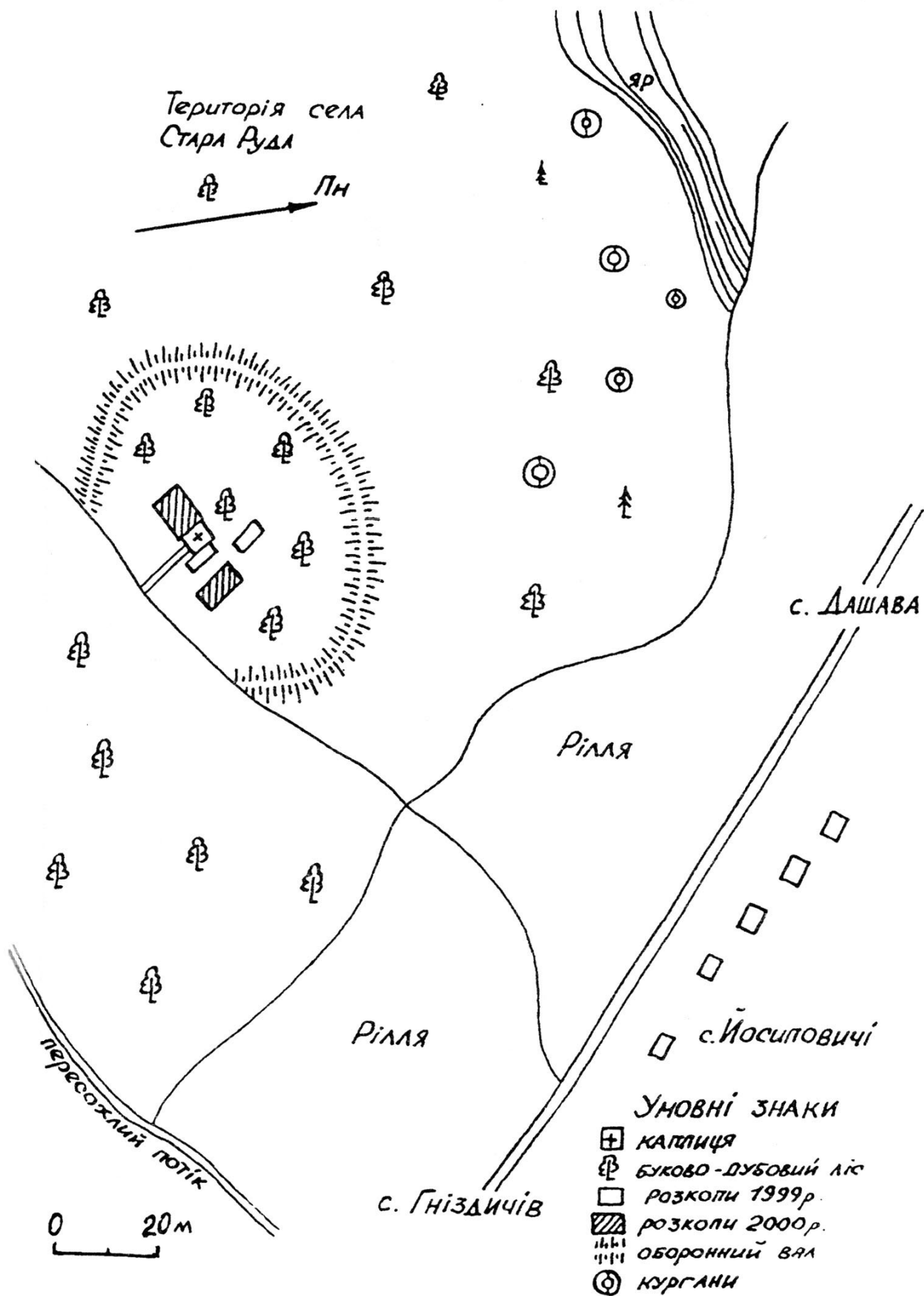

Рис. 1. Ситуаційний план місцезнаходження давнього монастиря.

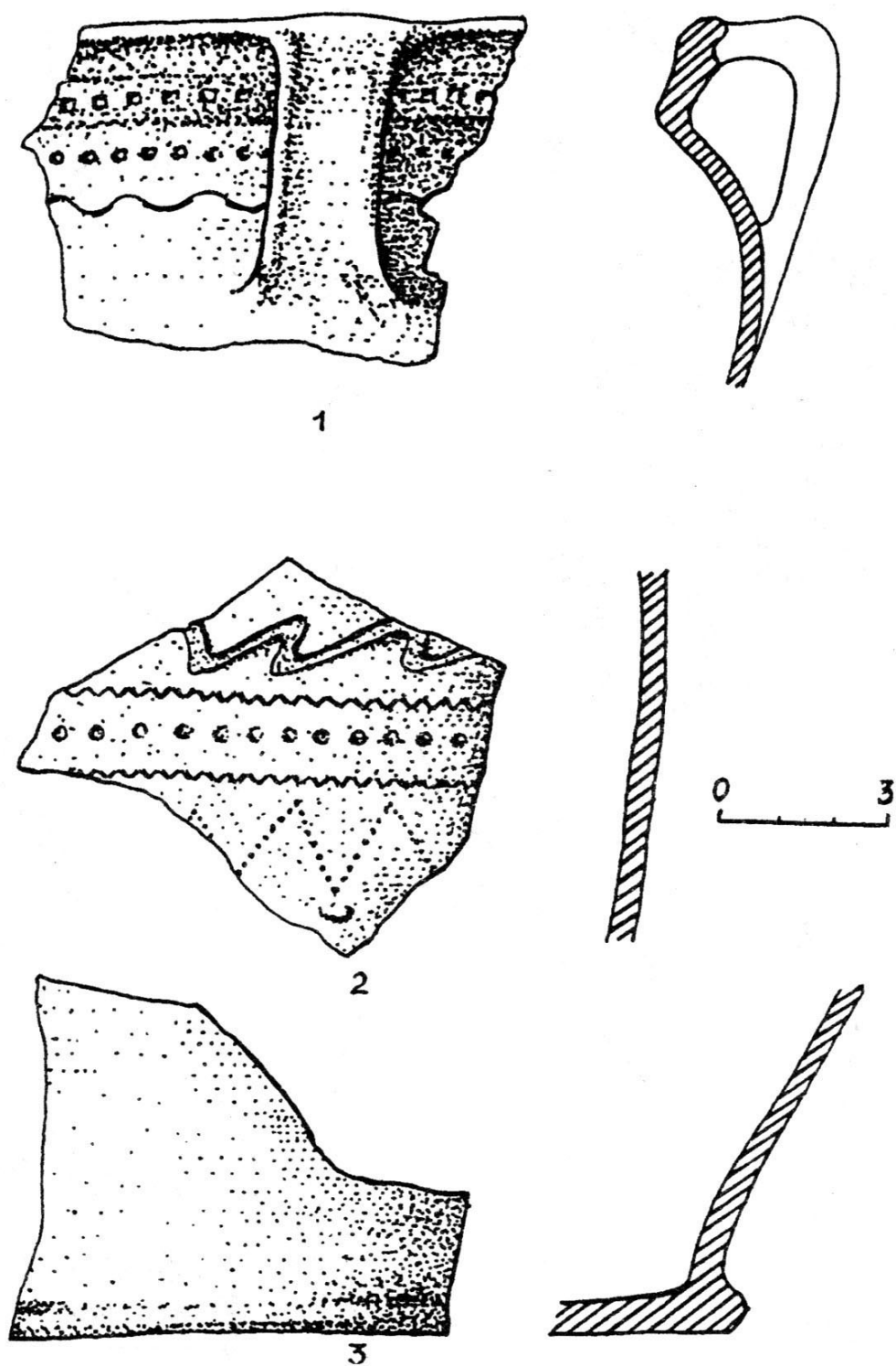

Рис. 2. Фрагменти посуду з монастиря.

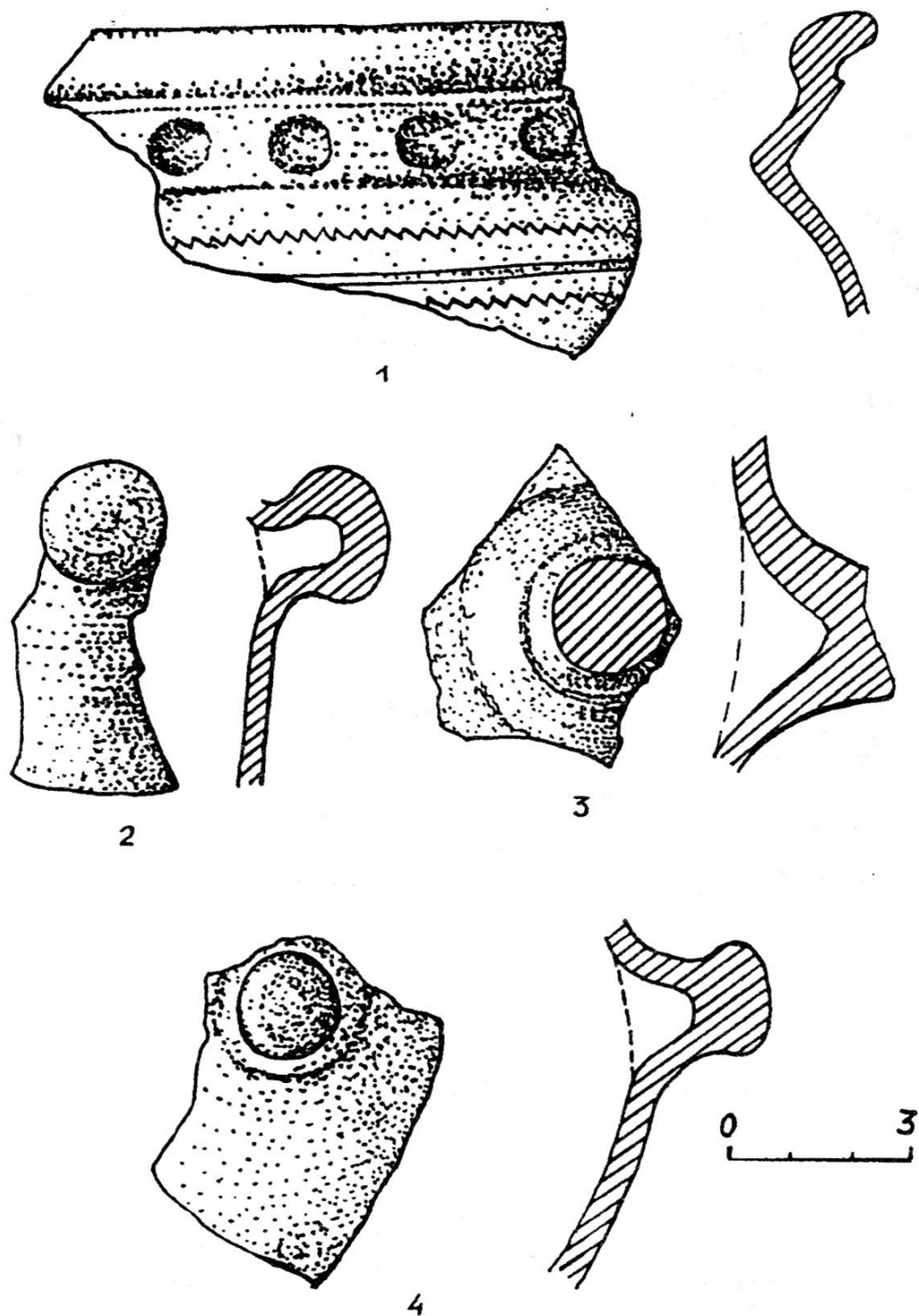

Рис. 3. Фрагменти посуду (1 - горщик; 2-4 - кришки).

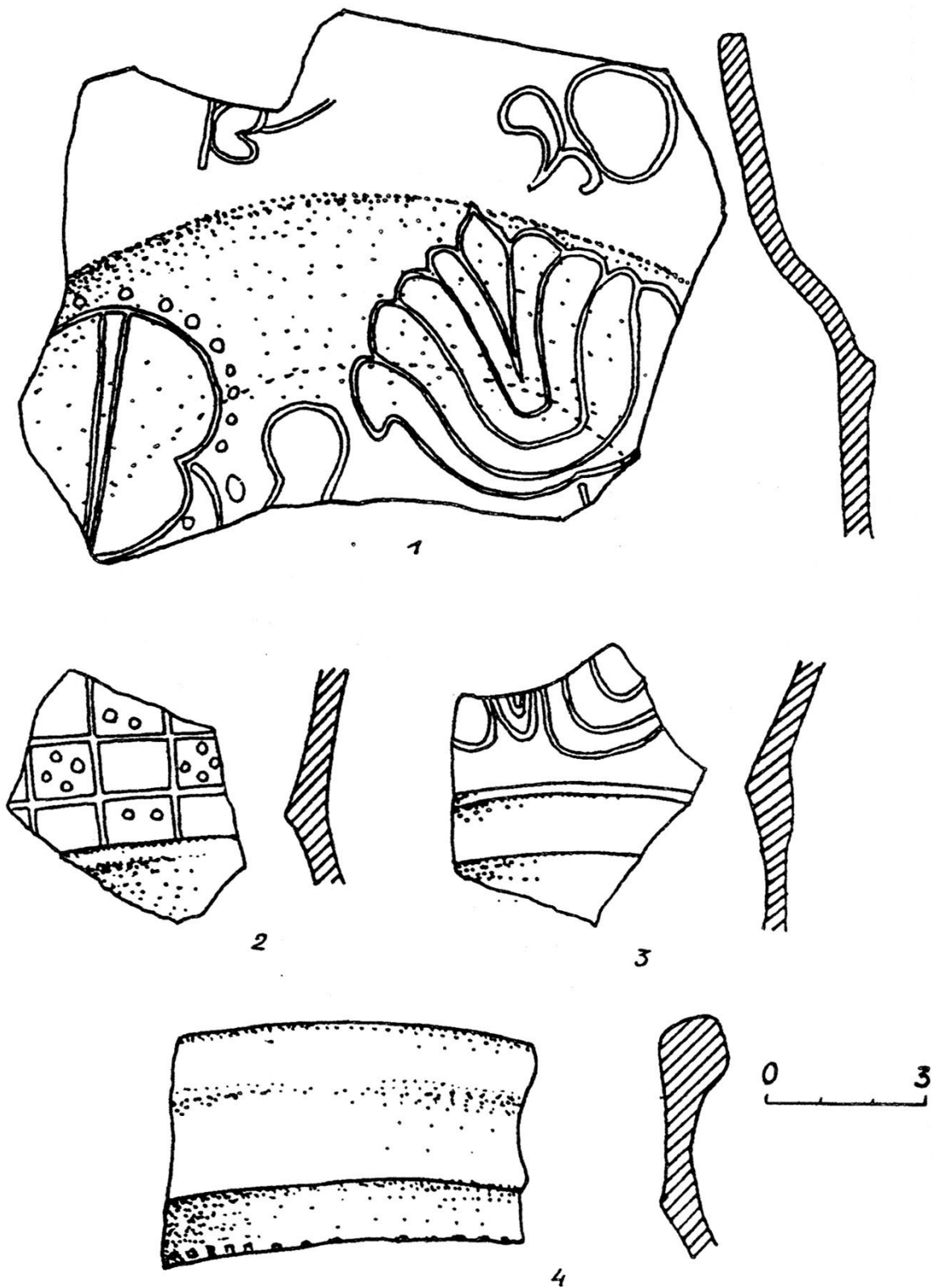
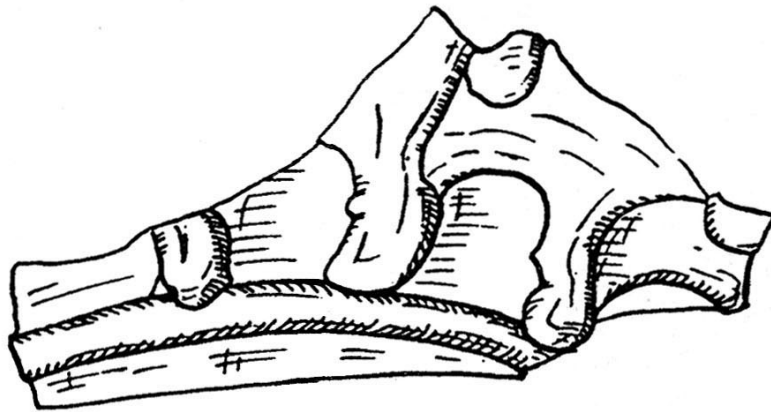
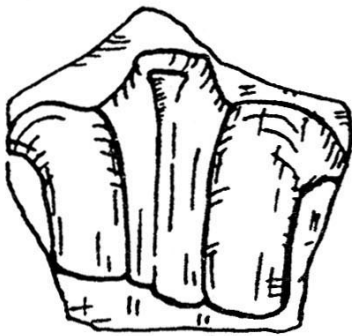

Рис. 4. Керамічні миски з монастиря.

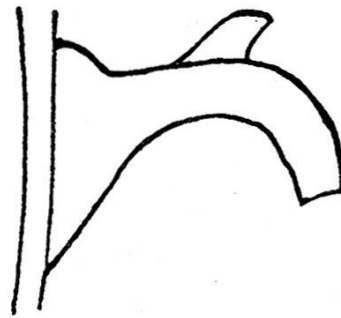

1

2

3

4

Рис. 5. Скляні вироби з монастиря.

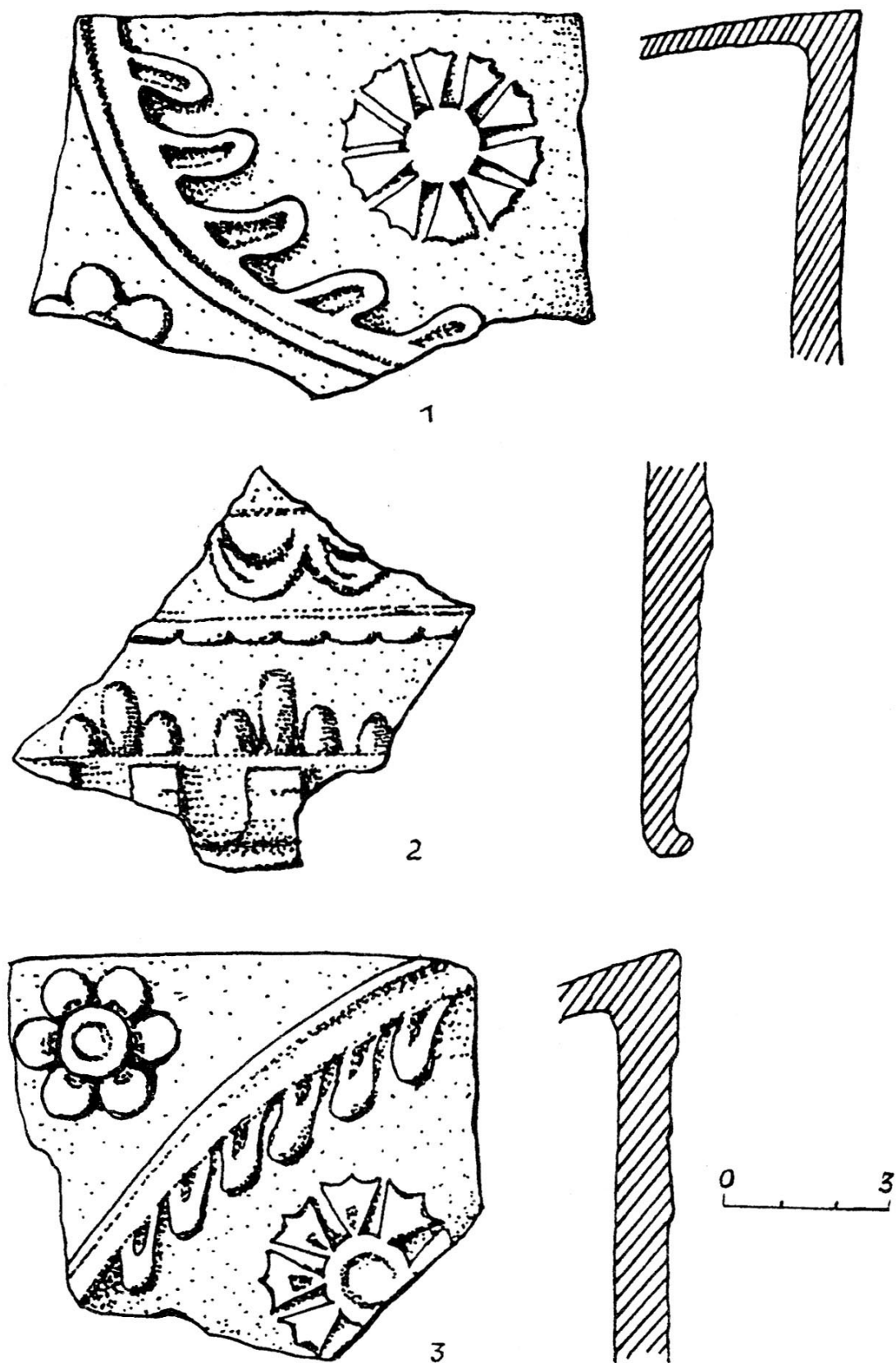

Рис. 6. Керамічні плитки з монастиря.

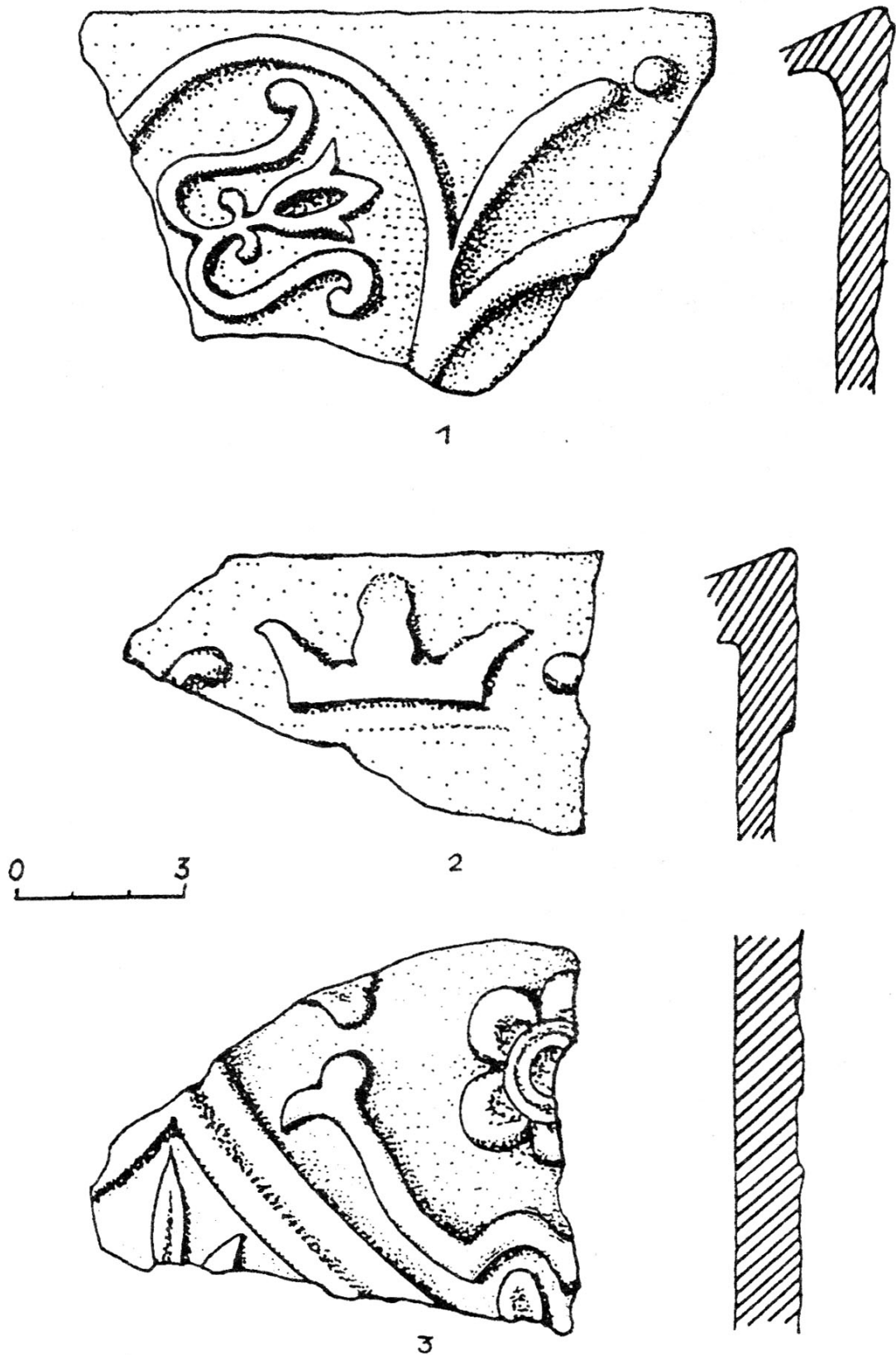

Рис. 7. Керамічна плитка з монастиря.

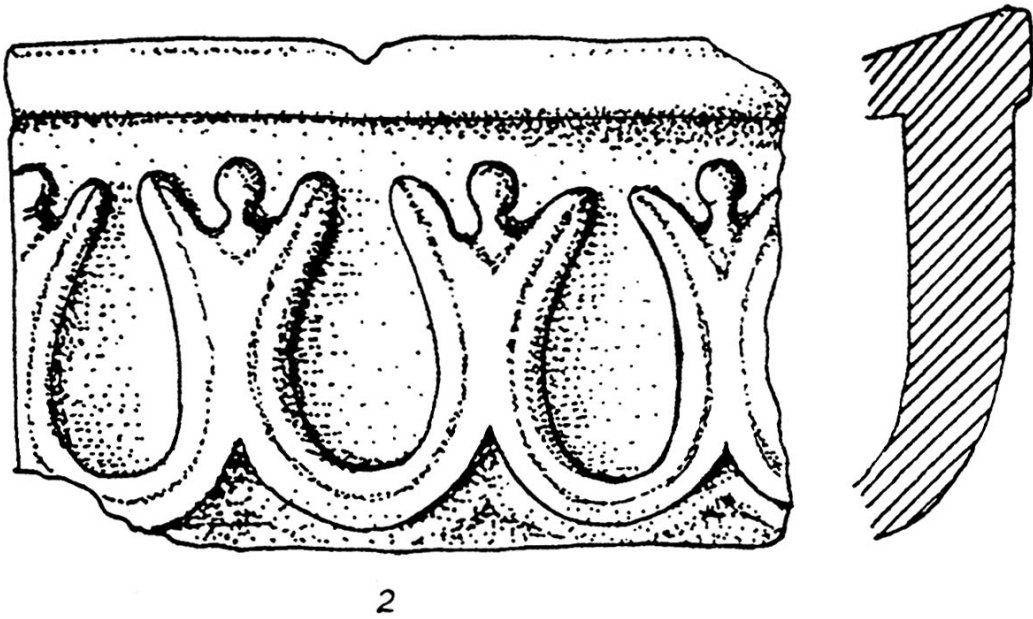
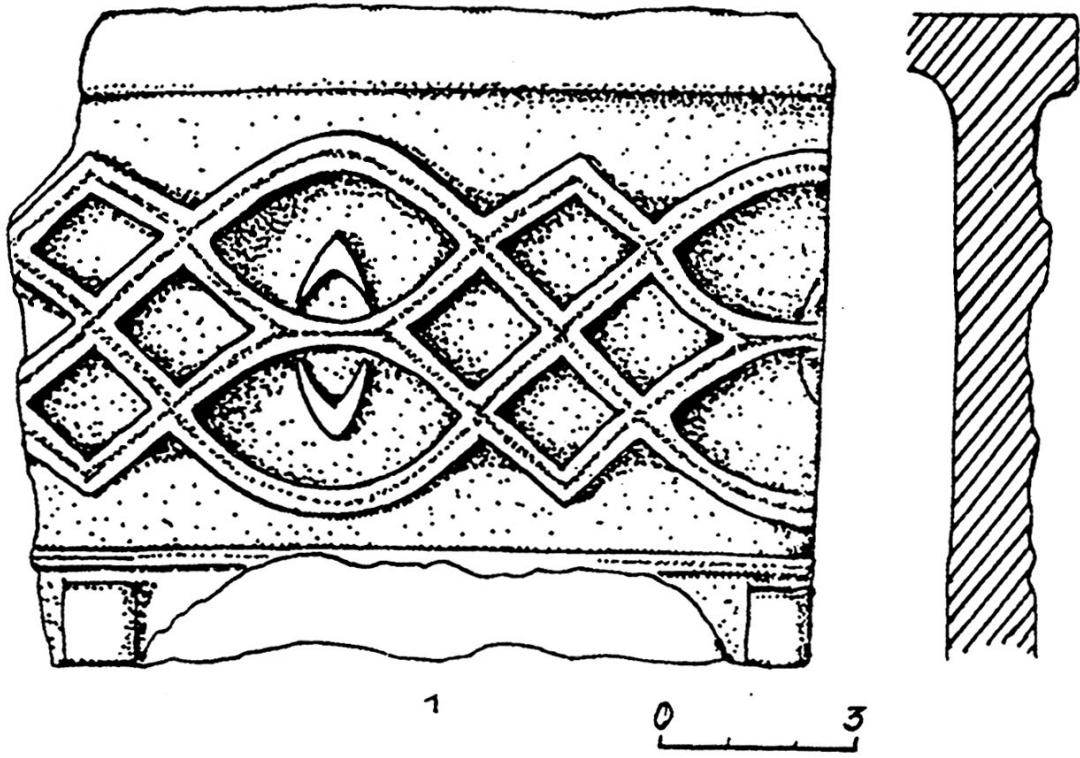

Рис. 8. Керамічна плитка з монастиря.

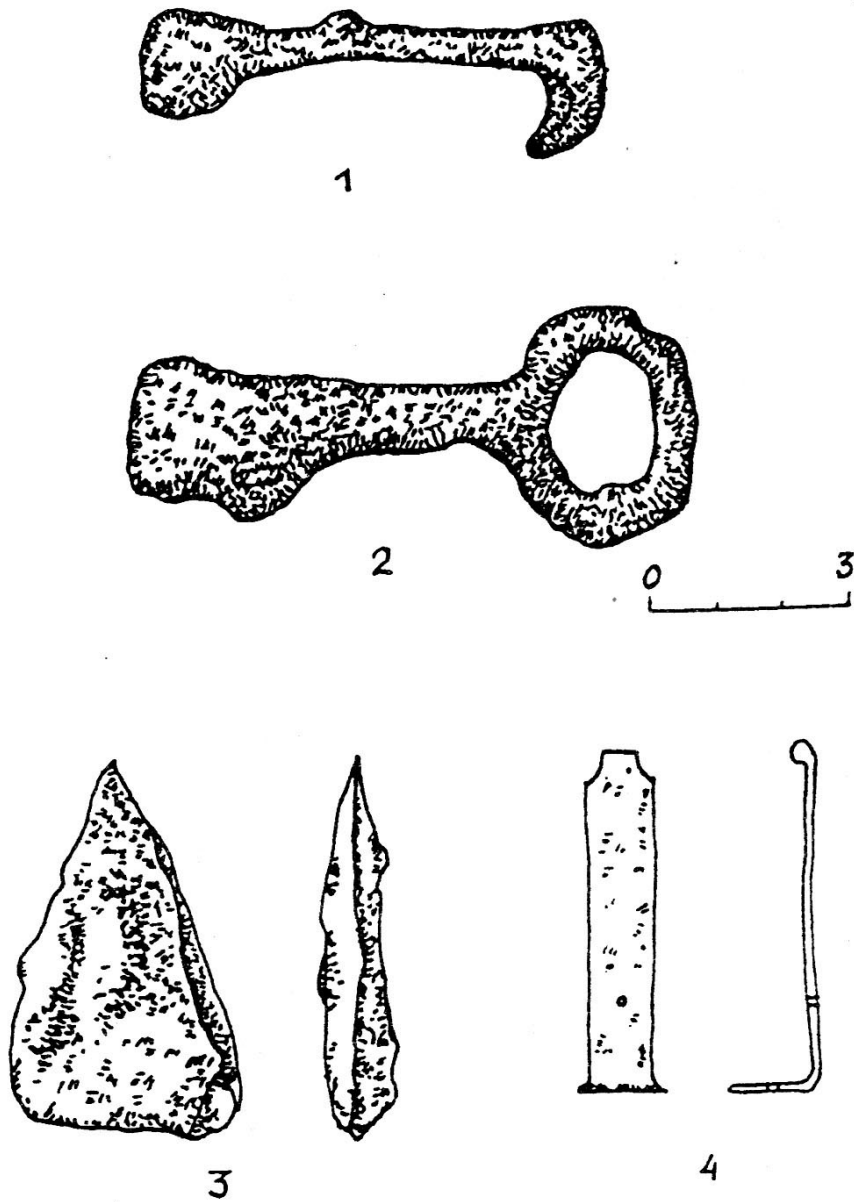

Рис. 9. Металеві речі з монастиря.

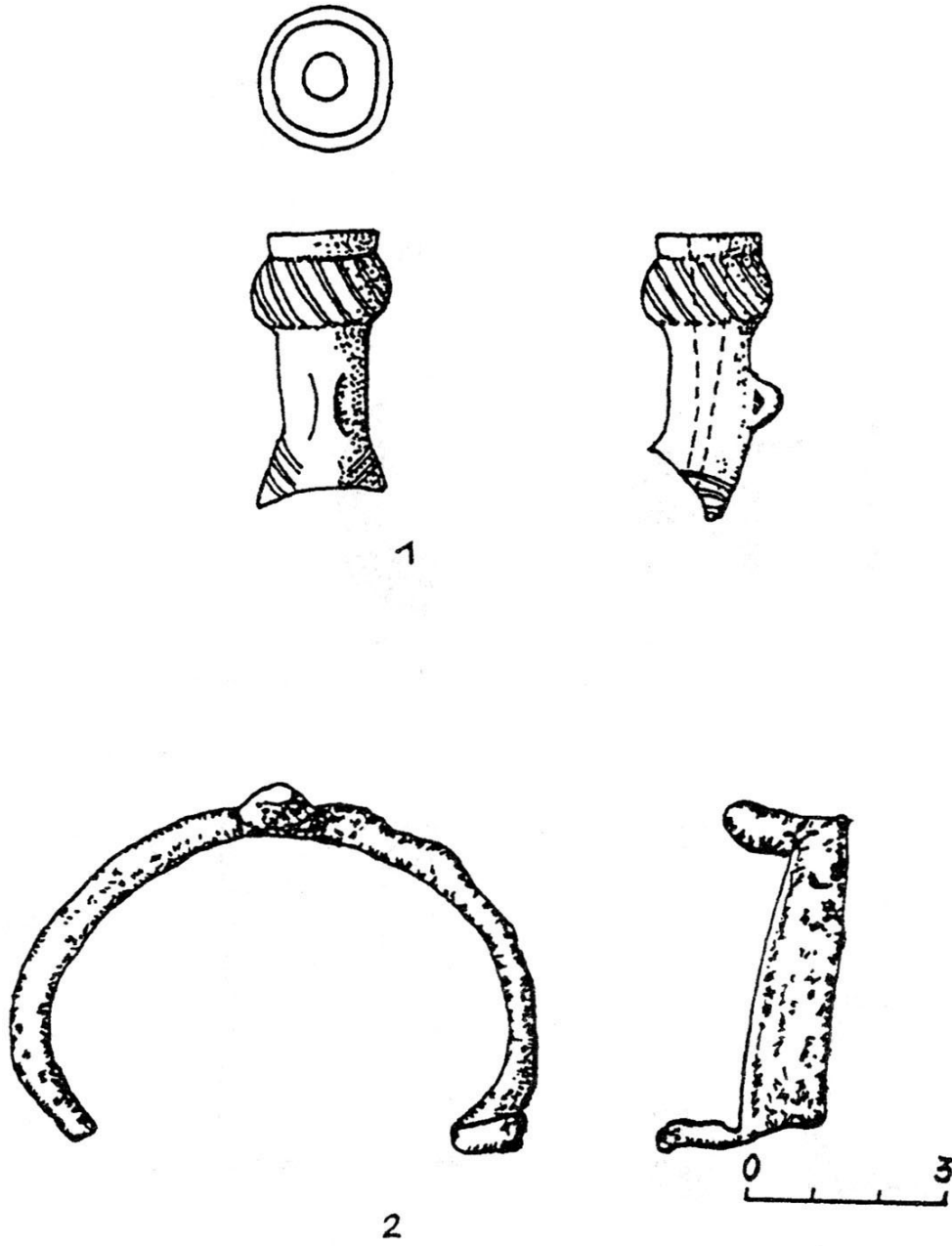

Рис.10. Керамічна люлька (1) та залізна шпора (2),